

Dr hab. Henryka Ilgiewicz¹

Instytut Badań Kultury Litwy, Wilno, Litwa

Trzy książki o Polakach i Litwinach na Uniwersytecie Dorpackim do 1918 roku

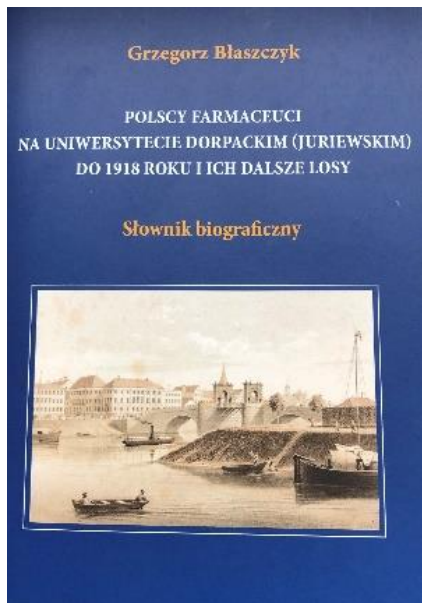
W latach 2021–2022 w Poznaniu ukazały się trzy książki będące słownikami biograficznymi, autorstwa prof. dra hab. Grzegorza Błaszczyka z Wydziału Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, historyka specjalizującego się w dziejach Europy Wschodniej, przede wszystkim w lituanistyce. Są to następujące prace: *Polacy farmaceuci na Uniwersytecie Dorpackim (Juriewskim) do 1918 roku i ich dalsze losy: Słownik biograficzny*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2021, 530 ss.; *Dorpatczycy. Studia o Polakach i Polkach na Uniwersytecie Dorpackim do 1918 roku*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2021, 369 ss., il.; *Litwini na Uniwersytecie Dorpackim (Juriewskim) do 1918 roku i ich dalsze losy: Słownik biograficzny*, Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, 2022, 315 ss.

Książka pt. *Polacy farmaceuci na Uniwersytecie Dorpackim (Juriewskim) do 1918 roku i ich dalsze losy: Słownik biograficzny* poświęcona jest polskim farmaceutom, którzy w jakimś stopniu byli związani z Uniwersytetem Dorpackim (od 1893 r. Juriewskim)² w XIX i na początku

---

¹ <https://orcid.org/0000-0002-4504-5638>

² Uniwersytet Dorpacki, obecnie Uniwersytet w Tartu (est. Tartu Ülikool, łac. Universitas Tartuensis) został założony w 1632 r. przez króla Szwecji Gustawa Adolfa jako Universitas Gustaviana, powstał na fundamentach jezuickiego Gymnasium Dorpatense, utworzonego przez króla Stefana Batorego w 1583, istniejącego do 1601 r. Po krótkiej przerwie w czasie II wojny północnej uczelnia została reaktywowana w 1690 r. przez króla Szwecji Karola XI pod nazwą Universitas Gustaviana-Carolina. Później uniwersytet został przeniesiony do Parnawy. W 1802 r. na rozkaz cesarza Rosji Aleksandra I uczelnia powróciła do Dorpatu (współcześnie Tartu) jako Cesarea Universitas Dorpatiensis, gdzie działa do dziś. W latach 1898–1918 nosiła nazwę Uniwersytet Jurjewski (w związku z przemianowaniem Dorpatu na Jurjew). Językiem wykładowym uczelni był niemiecki, zaś od 1882 r. zaczęła się russyfikacja przedmiotów, ostatecznie weszła ona w życie od 1898 r. Od 1919 r. do dziś językiem wykładowym jest estoński. Uniwersytet Dorpacki zarówno pod rządami szwedzkimi, jak i przez większość okresu rządów carskich posiadał dużą autonomię w zakresie doboru kadry i kształcenia. Od 1832 r., w związku z likwidacją przez władze carskie Uniwersytetu Wileńskiego i Uniwersytetu Warszawskiego, stał się

XX wieku. Książka zawiera „Wstęp” (s. 7–8), cztery rozdziały: I. Studenci farmacji do roku 1893 (s. 9–16); II. Studenci farmacji w latach 1893–1918 (s. 17–355); III. Prowizorzy farmacji, którzy nie studiowali na Uniwersytecie Juriewskim (s. 356–361); IV. Pomocnicy aptekarzy (s. 362–509), „Wykaz skrótów” (s. 510), „Słowniczek nazw miejscowości” (s. 511–513) oraz „Bibliografię” (s. 514–530).

We „Wstępie” autor przedstawia krótko rosyjskie akty prawne regulujące szkolenie farmaceutów oraz ich status w Imperium Rosyjskim w XIX i na początku XX w. Przez długi czas szkolenie farmaceutów czy szerzej – aptekarzy nie

obejmowało studiów uniwersyteckich. Od średniowiecza aptekarz był po prostu rzemieślnikiem, który przechodził typową dla tego zawodu drogę: od ucznia do mistrza. Pierwszym dokumentem uchwalonym w Rosji, który częściowo regulował te sprawy, była Ustawa o egzaminach personelu medycznego z 1810 r. Dokument ten regulował status zawodu farmaceuty, ustalając trzy stopnie zawodu: pomocnik aptekarski, prowizor i aptekarz, oraz zakres wiedzy i umiejętności wymagany przy uzyskaniu poszczególnych stopni (s. 9). Dalsze zmiany przyniosły ustawy aptekarskie z lat 1838 i 1845, szczególnie ta druga, która obowiązywała do 1918 r. Ustawa z 1845 roku precyzowała tok szkolenia zawodowego aptekarzy. Najpierw trzeba było skończyć cztery klasy gimnazjum, potem była trzyletnia praktyka w aptece w charakterze ucznia oraz egzamin na pomocnika aptekarskiego. Po uzyskaniu tego stopnia pomocnik aptekarski musiał odbyć w aptece kolejną trzyletnią praktykę, która otwierała mu drogę na studia uniwersyteckie, czyli na tzw. kursy farmaceutyczne. Po

---

głównym miejscem studiów Polaków z zaboru rosyjskiego, zarówno ze względu na przychylnie nim stanowisko władz uczelni, jak i na opinię o wysokim poziomie kształcenia. Zob.: https://pl.wikipedia.org/wiki/Uniwersytet_w_Tartu [dostęp: 18.10.2022].

ukończeniu kursu studiów, które trwały półtora roku, trzeba było zdać egzamin na stopień prowizora farmacji, którego uzyskanie zakończyło szkolenie zawodowe aptekarzy i otwierało drogę do posiadania i kierowania apteką w całej Rosji. Prowizor mógł starać się o tytuł naukowy magistra farmacji, do czego niezbędne było zdanie egzaminów i opublikowanie rozprawy naukowej z zakresu farmacji. Pewne zmiany w systemie kształcenia farmaceutów nastąpiły w samym końcu XIX wieku, na przykład w 1896 roku studia farmaceutyczne przedłużono z trzech do czterech semestrów, tzn. z półtora roku do dwóch lat (s. 9–10).

W rozdziale I autor pisze o studentach Polakach na Uniwersytecie Dorpackim do 1893 roku. Farmacja na Uniwersytecie Dorpackim pojawiła się od 1802 roku. Autor wymienia nazwiska 41 polskich studentów, którzy studiowali farmację na tym uniwersytecie do 1893 roku. Około 26% spośród nich pochodziło z „guberni północnych” (autor przypuszcza, że chodzi prawdopodobnie o gub. estlandzką i litewskie gubernie Kraju Północno-Zachodniego: wileńską, grodzieńską, kowieńską, zapewne także białoruskie: mińską, mohylewską, witebską). Około 20% studentów miało pochodzenie szlacheckie, pozostali – mieszczańskie i chłopskie (s. 11–15).

Zazwyczaj studia farmaceutyczne wybierały osoby z mniej zamożnych rodzin, których nie było stać na zakończenie pełnego kursu ośmioletniego gimnazjum, wymaganego dla podjęcia studiów wyższych na innych kierunkach. Podejmowały je także osoby usunięte ze starszych klas gimnazjum za działalność polityczną. Częstym motywem podjęcia najpierw pracy w aptece, a potem studiów farmaceutycznych przez młodych Litwinów było porzucenie seminarium duchownego z braku powołania, gdzie również przyjmowano po ukończeniu czterech klas gimnazjum. Po przejściu sześciu lat praktyk w aptekach, odbyciu studiów i zdaniu egzaminów uzyskiwano zawód aptekarza umożliwiający utrzymanie siebie i rodziny, zdobycie wyższego statusu społecznego, szczególnie w mniejszych miejscowościach (s. 15–16).

Obszerny rozdział II zawiera biogramy Polaków, którzy studiowali farmację na Uniwersytecie Dorpackim w latach 1893–1918 (s. 17–349). W omawianym okresie, obejmującym 25 lat, zanotowano 404 takie osoby. Zdecydowana większość z nich (358) ukończyła studia z tytułem prowizora farmacji. Poszczególne osoby, których studia przerwał wybuch wojny i mobilizacja do armii rosyjskiej, skończyły studia po wojnie na innych uniwersytetach: w Moskwie, Warszawie, Lwowie, Poznaniu

lub Wilnie. Zdecydowana większość polskich studentów farmacji pochodziła z ziem Królestwa Polskiego (268), liczba studentów z Ziemi Zebranych³ była wyraźnie mniejsza i wynosiła 118 osób, w tym: z guberni wileńskiej – 42 studentów, kowieńskiej – 20, grodzieńskiej – 17, z guberni mińskiej i witebskiej – po 10, wołyńskiej – 9, podolskiej i mohylewskiej – po 3, kijowskiej – 2. Były to wszystko dawne ziemie Rzeczypospolitej przedrozbiorowej. Poza Ziemiami Zabranymi wśród studentów farmacji notowano Polaków jeszcze z guberni kurlandzkiej i smoleńskiej – po 2 oraz pojedyncze osoby z Jarosławla, Kazania, Nowogrodu, Samary i innych miast Imperium Rosyjskiego (s. 350–351).

W rozdziale III mowa o niedużej grupie kobiet, które nie mając prawa studiować na Uniwersytecie Dorpackim, w latach 1911–1913 podjęły studia na Prywatnych Kursach Uniwersyteckich przy wspomnianym uniwersytecie i zdały egzaminy na stopień prowizora farmacji. Po studiach jedne z nich nabyły własne apteki, inne albo pracowały w aptece, albo ją dzierżawiły (s. 356–357). W tym rozdziale zamieszczono biogramy pięciu słuchaczek Prywatnych Kursów Uniwersyteckich, które uzyskały stopień prowizora farmacji. Były to: Zofia z Baranowskich Aleksandrowiczowa (1883–1985), córka sekretarza szkoły w Kalwarii Suwalskiej Adama i Anny Adamowiczów, Janina Jadwiga z Kałwajców Gulińska (1884–1960), urodzona w Suwałkach, w rodzinie sędziego gminnego Leona i Stefanii Puacz, Maria Jadwiga Nowakowska (1888 – po 1949), córka pracownika kolei w Radomiu Mieczysława i Zofii Szczerbińskiej, Zofia Palisa (1887 – po 1943), urodzona w Suchedniowie gub. kieleckiej w rodzinie mieszczanina Wilhelma Władysława i Antoniny Underkiewicz, oraz Józefa Lucyna z Królikowskich Szaniawska (1886 – po 1949), urodzona w Zduńskiej Woli w pow. sieradzkim, córka Józefa Młynarza i Maryny Rydzewskiej (s. 358–361).

---

³ Ziemie Zabrane (ros. *Западный край*, Zapadnyj kraj, kraj zachodni) – wschodnie województwa I Rzeczypospolitej zagarnięte w wyniku rozbiorów Polski (1772–1795) przez Imperium Rosyjskie, stanowiące obszar zaboru rosyjskiego z wyłączeniem terytorium państwowego Królestwa Polskiego, utworzonego w 1815 r. Termin „Ziemie Zabrane” wprowadził do obiegu naukowego i publicystyki Maurycy Mochnacki w 1834 r. W 1914 r. ziemie zabrane zamieszkiwało 2,5 mln Polaków, stanowiących większość tamtejszego ziemiaństwa i inteligencji.

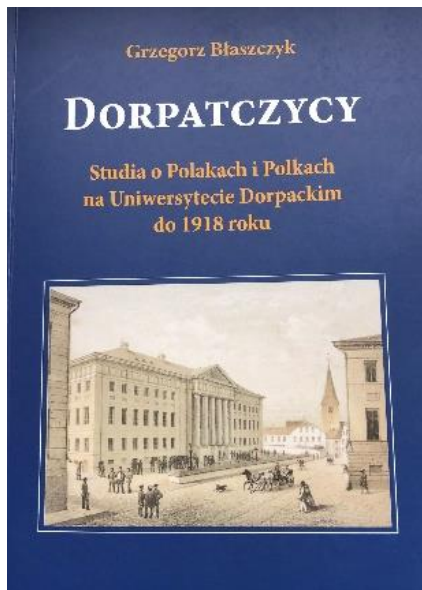
Zob. https://pl.wikipedia.org/wiki/Ziemie_zabrane [dostęp: 20.10.2022].

Rozdział IV zawiera biogramy Polaków, którzy na Uniwersytecie Dorpackim (Juriewskim) zdali egzaminy na stopień pomocnika aptekarskiego. Egzaminy takie odbywały się dwa razy do roku – w maju (dokumenty należało złożyć do 1 kwietnia) i grudniu (dokumenty składano do 15 listopada). Rocznie egzaminowano do 150 osób. Do egzaminów dopuszczano także kobiety, które zdawały egzamin jako eksternistki. Uzywanie stopnia pomocnika farmacji aptekarskiego otwierało drogę do dalszej kariery, przede wszystkim do kolejnego stopnia – prowizora farmacji, który gwarantował stabilizację zawodową (s. 362).

Autorowi udało się ustalić nazwiska 313 Polaków, którzy w Dorpacie uzyskali stopień pomocnika aptekarza. Jednocześnie zaznacza on, że jest to wielkość przybliżona z powodu braku źródeł. Z ogólnej liczby 313 Polaków nieco ponad połowę (177 osób) pochodziło z Królestwa Polskiego. Z Ziem Zabrzanych najwięcej ubiegających się o stopień pomocnika aptekarza było z guberni kowieńskiej (46 osób) i wileńskiej (40 osób), o wiele mniej z guberni: grodzieńskiej (14 osób), witebskiej (8 osób) i mińskiej (5 osób). Polacy przybywali do Dorpatu zdawać egzaminy na otrzymanie stopnia pomocnika aptekarza również z guberni kurlandzkiej (9 osób) oraz inflanckiej ze stołeczną Rygą (5 osób). W guberniach tych osiedlali się Polacy z powodów ekonomicznych, ale też i politycznych, gdy po odbyciu zesłania na Syberii za udział w powstaniu styczniowym nie mieli prawa powrotu na Litwę (s. 505–506).

Druga książka tego samego autora pt. *Dorpatczycy. Studia o Polakach i Polkach na Uniwersytecie Dorpackim do 1918 roku* zawiera „Wprowadzenie” (s. 7–8), rozdziały: I. Dysertacje naukowe (s. 9–54), II. Pracownicy naukowcy i inni (s. 55–75), III. Kapelani katolicy w XIX wieku (s. 76–82), IV. Wolni słuchacze (s. 83–1550), V. Eksterni i nostryfikanci (s. 156–171), VI. Dentyści (s. 172–189), VII. Położne (s. 190–202), VIII. Kobiety Polki (s. 203–208), IX. Nauczyciele (s. 209–215), X. Rzekomi dorpatczycy (s. 216–235), XI. Osoby o nieustalonej tożsamości narodowej (s. 236–251), XII. Studenci polskiego pochodzenia (s. 252–345), „Wykaz skrótów” (s. 346), „Słowniczek nazw miejscowości” (s. 347–350) i „Bibliografię” (s. 351–369).

W rozdziale I znajdują się biogramy doktorów medycyny (145 osób), magistrów z różnych dziedzin wiedzy (23 osoby) i doktorów nauk (6 osób) narodowości polskiej na Uniwersytecie Dorpackim. Osobno wymieniono jednego doktora *honoris causa*, którym był pastor Ignacy Boerner. Tytuł ten otrzymał w 1889 roku za zasługi dla Kościoła

Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce (s. 49). Na końcu umieszczono jeszcze biografie osób, które podjęły starania o doktorat, ale bezskutecznie (s. 50–54).

Rozdział II poświęcony jest głównie pracownikom naukowym na Uniwersytecie Dorpackim. Przykładowo profesorem omawianego uniwersytetu w latach 1884–1893 był polski językoznawca Jan Ignacy Niecisław Baudouin de Courtenay (1845–1939). Przodkowie profesora przybyli z Francji do Polski na początku XVIII wieku (s. 59–61). W latach 1914–1918 na tym samym uniwersytecie pracował absolwent Uniwersytetu Mo-

skiewskiego, filozof Władzimir Szyłkarski (lit. Vladimiras Šilkarskis, 1884–1960), który w latach 1919–1920 był profesorem filozofii na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, w latach 1921–1939 na uniwersytecie w Kownie, od roku 1940 na uniwersytecie w Bonn w Niemczech (s. 68).

W rozdziale III zamieszczono biogramy dziewięciu kapelanów katolickich na Uniwersytecie Dorpackim. Kilka z nich pochodziła z guberni wileńskiej i kowieńskiej. Byli nimi: Józef Berżański (1805–1879), Edward Władysław Landsberg (1810–1893), Alfons Leszczyński (1816 – po 1855) oraz Karol Marcinkiewicz (s. 77–82).

Rozdział IV poświęcony jest wolnym słuchaczom na Uniwersytecie Dorpackim. Wolni słuchacze to kategoria osób, które formalnie nie należały do studentów, bo na przykład nie miały egzaminu maturalnego. W późniejszym czasie do tego grona zaliczano jeszcze doktorów zagranicznych uniwersytetów, którzy chcieli zatwierdzić swój stopień naukowy lub uzyskać prawo praktykowania jako lekarze w Rosji. Od 1906 roku jako wolne słuchaczki pojawiły się na uniwersytecie również kobiety (s. 83).

Wolnymi słuchaczami Uniwersytetu Dorpackiego w różnym czasie byli m.in.: Jerzy Dowgiałło (1886–1940), inżynier mierniczy, urodzony w zaścianku Ogińce w pow. poniewieskim w gub. kowieńskiej (s. 91–92),

Marian Hoppen (1878–1944), leśnik, inspektor w Zarządzie Okręgowym Lasów Państwowych w Wilnie (s. 98–99), Marian Kiewlicz (1857–1926), doktor medycyny, lekarz internista i neurolog w Wilnie, radny m. Wilna, członek Polskiego Towarzystwa „Oświata”, Towarzystwa Opieki nad Dziećmi, Towarzystwa Przyjaciół Nauk i innych polskich organizacji wileńskich (s. 104–106), Irena Małkowska (1884–1936), lekarz bakteriolog, urodzona w Kolonii Jerozolimka pod Wilnem w rodzinie mieszczańskiej, od 1924 r. zamieszkała w Wilnie (s. 121), Stanisław Trzebiński (1861–1930), doktor medycyny, profesor i kierownik Katedry Historii i Filozofii Medycyny na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, członek Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego, redaktor czasopisma „Pamiętnik Wileńskiego Towarzystwa Lekarskiego” (s. 144–147), Władysław Żubrycki (1888–1940), podpułkownik Wojska Polskiego, urodzony w Wilnie, studiował prawo jako wolny słuchacz na Uniwersytecie Dorpackim w II semestrze 1907 i I semestrze 1908 roku (s. 153–154).

W rozdziale V zamieszczone zostały biogramy 33 osób, w tym sześciu kobiet, które zdały egzaminy końcowe (państwowe, zawodowe) na Uniwersytecie Dorpackim (Juriewskim) albo nostryfikowały dyplom uczelni zagranicznych. Prawie wszyscy byli lekarzami z wyjątkiem Narcyza Feliksa Zagrodzkiego (1875–1965), kandydata nauk fizyczno-matematycznych, nauczyciela matematyki z Warszawy (s. 156–171).

Rozdział VI zawiera biogramy 49 Polaków dentyistów, w tym 13 kobiet, którzy studiowali na Uniwersytecie Dorpackim (s. 172–189), rozdział kolejny – biogramy 55 położnych, pochodzących w większości z gub. kowieńskiej (s. 190–202).

W rozdziale VIII autor podaje informacje o dopuszczeniu kobiet na studia uniwersyteckie w Rosji, w tym na Uniwersytet Dorpacki, zamieszcza listę 68 kobiet Polek, które studiowały w Dorpacie, z wyłączeniem położnych. Lista zawiera tylko ich imiona i nazwiska oraz odsyłacze do innych rozdziałów tej książki lub wcześniejszych publikacji autora, w których są biogramy tych osób. W Europie Zachodniej kobiety zaczęto przyjmować na studia uniwersyteckie w latach 60. XIX wieku. Jako pierwszy tę nowość wprowadził uniwersytet w Paryżu, potem w Szwajcarii. W Rosji w 1906 roku kobietom zezwolono uczęszczać na zajęcia uniwersyteckie w charakterze wolnych słuchaczek. O pełnym dostępie kobiet do uniwersytetów rosyjskich, zdaniem Autora, można mówić dopiero od 1915 roku, kiedy wielu studiujących mężczyzn zostało zmobilizowanych do armii rosyjskiej (s. 203–208).

Spśród kolejnych rozdziałów zasługuje na uwagę rozdział IX, w którym umieszczono biogramy tych Polaków, którzy uczestniczyli w kursach pedagogicznych, kończących się egzaminem na nauczyciela na Uniwersytecie Dorpackim lub tylko zdających taki egzamin. Egzaminy takie składały się z części pisemnej, ustnej i lekcji próbnej. W razie pozytywnego wyniku egzaminowany otrzymywał zaświadczenie o prawie do posiadania stopnia nauczyciela danego przedmiotu. Ogółem odnotowano 19 osób. Najczęściej byli to nauczyciele języków i matematyki, pracujący w gimnazjach państwowych. W tym gronie znaleźli się: Ignacy Cyparewicz (1849–1875) nauczyciel języka rosyjskiego rodem ze wsi Kumżajcie pow. telszewskiego w gub. kowieńskiej (s. 211), Antoni Gujski (Guiski, 1819–1872), nauczyciel języka rosyjskiego pochodzący z powiatu święciańskiego (s. 212), Julia z Moszczyńskich Maciejewiczowa (1863–1937), nauczycielka języka niemieckiego, od 1900 roku zamieszkała w Wilnie, członkini zarządu Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Nauczycielek i Wychowawczyń w Wilnie, współorganizatorka polskich szkół, w międzywojniu nauczycielka języka niemieckiego w Gimnazjum im. Elizy Orzeszkowej (s. 214–215), Maria Cecylia Szydłowska (1879–1926), nauczycielka języka francuskiego, do I wojny światowej pracowała w prywatnym gimnazjum M. N. Winogradowej w Wilnie, uczestniczyła w tajnej oświacie polskiej, w latach 1924–1926 była dyrektorką Francuskiego Liceum Koedukacyjnego w Wilnie (s. 215).

Trzecia z kolei książka prof. Błaszczyka pt. *Litwini na Uniwersytecie Dorpackim (Juriewskim) do 1918 roku i ich dalsze losy: Słownik biograficzny* zawiera „Wstęp” (s. 7–120), dwa rozdziały: I. Studenci (s. 15–202) oraz II. Słuchacze farmacji (s. 203–290), „Wykaz skrótów” (s. 291–292), „Słowniczek geograficzny” (s. 293–296), „Bibliografię” (s. 297–312), a także streszczenie w języku angielskim (s. 313–315).

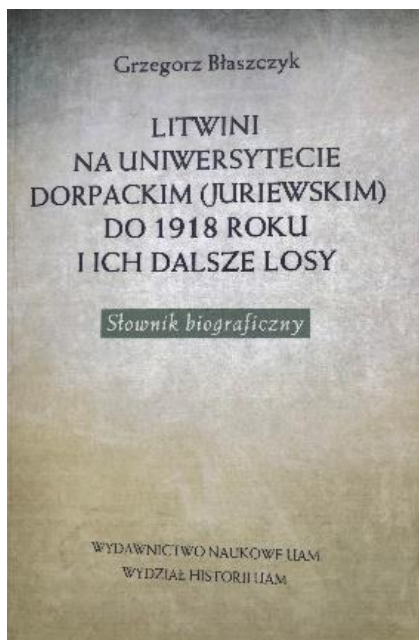
W rozdziale I znajdują się biogramy studentów litewskich na Uniwersytecie Dorpackim, według ustaleń autora było ich 154. W większości byli to Litwini w sensie etnicznym. Tylko nieliczni byli innego pochodzenia (niemieckiego, polskiego, żydowskiego), ale swoją późniejszą działalnością związali się z kulturą, nauką i społeczeństwem litewskim. Pochodzenie społeczne tych 154 studentów w zdecydowanej większości było chłopskie (79%). Pozostała część pochodziła z drobnej szlachty, mieszczan, rodzin urzędników. Jeśli chodzi o pochodzenie terytorialne, to wyraźnie dominowali studenci pochodzący z gub. kowieńskiej oraz północnej części gub. suwalskiej. Bardzo nieliczni pochodzili z innych

guberni: cztery osoby z głębi Rosji, trzy z gub. kurlandzkiej, dwie z wileńskiej i jedna z witebskiej (s. 194–195).

Jeśli chodzi o kierunki studiów, to zdecydowanie dominowała medycyna. Spośród 154 studentów aż 102 osoby, czyli ok. 66%, wybrało medycynę, jednak tylko 33 ukończyło studia na Uniwersytecie Dorpackim. Przyczyny przerwania studiów były różne: nieuiszczenie opłat uniwersyteckich, mobilizacja do wojska rosyjskiego w okresie I wojny światowej, zmiana kierunku studiów i inne. Wielu z nich potem ukończyło studia na innych uczelniach, np. w Moskwie, Petersburgu, Kijowie, ale najczęściej w utworzonym w 1922 r. Uniwersytecie Litewskim w Kownie (s. 197). Oprócz medycyny popularnym kierunkiem studiów było prawo, na tym kierunku studiowało 36 osób. Na studiach przyrodniczych odnotowano 17 osób, część z nich przeszło na medycynę, na którą w momencie podjęcia studiów nie mogli zapisać się z braku miejsc. Inne kierunki przez młodzież litewską były wybierane rzadko (s. 198).

Obserwując dalsze losy litewskich absolwentów Uniwersytetu Dorpackiego (Juriewskiego) nasuwa się wniosek, że stanowili oni liczącą się część litewskiej elity politycznej, naukowej i kulturalnej międzywojennej Republiki Litewskiej. Na przykład doktor filozofii Leonas Bistras (1890–1971) był przewodniczącym Sejmu RL, premierem, ministrem oświaty Republiki Litewskiej, kierownikiem Katedry Filozofii na Uniwersytecie Kowieńskim (s. 35–37). Povilas Jakubėnas (1871–1953), kandydat teologii protestanckiej, był superintendentem generalnym Kościoła Ewangelicko-Reformowanego na Litwie, profesorem historii Kościoła na Uniwersytecie Witolda Wielkiego w Kownie (s. 60–61). Lekarz Kazys Jokantas (1880–1942) był posłem i wiceprzewodniczącym Sejmu RL, ministrem oświaty (s. 69–71), jego kolega po fachu Vladas Lašas (1892–

1966) – profesorem fizjologii i dziekanem Wydziału Medycznego Uniwersytetu Kowieńskiego, akademikiem (s. 95–98). Stepas Rusteika (1887–1941) był ministrem spraw wewnętrznych Litwy, ministrem obrony kraju, wiceburmistrzem Kowna (s. 143–145), prawnik Jokūbas Šernas (1888–1926) – społecznym sygnatariuszem Deklaracji Niepodległości Litwy z 1918 roku, dyrektorem banku (s. 155–156), językoznawca, etnograf i archeolog Eduardas Volteris (1856–1941) – profesorem Uniwersytetu Kowieńskiego, pierwszym dyrektorem Litewskiej Biblioteki Narodowej (s. 180–182).

Rozdział II poświęcony jest słuchaczom farmacji narodowości litewskiej na Uniwersytecie Dorpatskim. Takich odnotowano 71, jednak autor przyznaje, że w niektórych przypadkach były wątpliwości co do określenia tożsamości narodowej danej osoby. Pochodzenie terytorialne słuchaczy farmacji wskazuje na to, że wywodzili się oni głównie z historycznej Żmudzi, czyli powiatów: telszewskiego, szawelskiego, rosieńskiego, części kowieńskiego wraz z przylegającym doń powiatem poniewieskim i odleglejszym wilkomierskim. Na drugim miejscu była północna część gub. suwalskiej. Znacznie mniej osób (a konkretnie tylko trzy) pochodziło z gub. wileńskiej, kilka notowano z gub. kurlandzkiej (s. 287–288).

Po studiach farmaceutyci z tytułem prowizora farmacji pracowali w aptekach, a ich celem było nabycie własnej apteki. W wielu przypadkach ten cel udawało się osiągnąć. Wyjątkowo apteki nabywali też pomocnicy aptekarzy, niemający tytułu prowizora. Zyskiwali oni w takim razie nie tylko stabilne położenie materialne, ale również uznanie społeczne. Na przykład prowizor farmacji Antanas Grigalauskas (1874–1934) w 1920 roku założył aptekę w Kownie i przy niej laboratorium chemiczno-bakteriologiczne, w 1931 roku został wybrany na członka Rady Miejskiej Kowna, przewodniczył jej różnym komisjom (s. 214–217). Vladas Grudzinskas (1868–1936) miał aptekę w Kretyndze, był radnym tego miasta, przewodniczącym lokalnego oddziału Litewskiego Towarzystwa Aptekarzy, członkiem Litewskiego Towarzystwa Farmaceutów i wielu innych organizacji litewskich, (s. 217–218). Jonas Slabokas (1872–1940), prowizor farmacji i właściciel apteki w mieście Janiszki (lit. *Joniškis*)⁴, był radnym tego miasta, w roku 1934 wygrał wybory na burmistrza, ale nie został zatwierdzony (s. 258–260).

---

⁴ Janiszki (lit. *Joniškis*) – miasto na Litwie, położone w okręgu szawelskim, w pobliżu granicy z Łotwą.

Opracowane przez profesora Grzegorza Błaszczyka książki, będące słownikami biograficznymi poświęconymi Polakom i Litwinom na Uniwersytecie Dorpackim (Juriewskim) do 1918 roku, znacznie poszerzają wiedzę o tej uczelni i jej zasługach w kształceniu polskiej i litewskiej młodzieży w ciężkich latach zaboru rosyjskiego. Chodzi zwłaszcza o okres po 1832 roku, kiedy władze rosyjskie, mszcząc się na Polakach za czynny udział w powstaniu listopadowym, zamknęły Uniwersytet Wileński, który został wskrzeszony dopiero w 1919 roku. Absolwenci Uniwersytetu Dorpackiego brali czynny udział w działalności społecznej, przyczynili się do zachowania i dalszego rozwoju polskiej oraz litewskiej kultury i nauki.